

4. ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՀԱՐԱՄԻ

Այլալ ժամանակին ընում ա շինում մի մարդ, մի կնիկ։ Սրանք շատ քյասիր, դառն-աղքատ են ընում։ Սրանք ունենում են մի միսուճար տղա։ Էդ տղին ինչ փեշակի տալիս ին, ինչ գործի դնում ին, ոնչ մի տեղ էլ ա չէր բնակալում. մի քանի օր մնում էր, էլ եդ թողում, գալի իրանց տունը։

Վերջը էդ տղեն գալիս ա հորնըմորը ասում.— Հմի էլ բե՛րեք ինձ տվե՛ք դերձկի աշկերտ. բալքի էդ փեշակը սիրտս վեր ա ունում, հավանում եմ, մնում եմ, մարդ դառնում։

— Կա՛վ,— ասում են հերնըմերը,— ա՛րի ըտ էլ փորձենք, տե-
նանք ի՛նչ կգուս գա։

Վեր են ունում դրան տալի դերձկի աշկերտ։ Էդ դերձիկն էլ թագավորի դերձիկն ա ընում։

Անց ա կենում մի օր, էրկու օր, իրեք օր, օրեն մի օրը թագավորը իրա դերձիկին կանչում ա, մի խաս կտոր տալի, ասում.— Տա՛ր ինձ հմար մի կապա կարա՛. համա որ խարար ես արե, իմաց կաց գլուխդ կֆը՛ռտա։

— Ա՛չքիս վրեն,— ասում ա դերձիկը։

Թագավորին գլուխ ա տալի, կտորը վեր ունում, թողում գալի։ Գալիս ա դուքան, կտորը դնում դազգյահի վրեն ու ինքը էթում

տուն հաց ուտելու Հենց ուտեն ոտը դուքանիցը դուստ ա դնում թե չէ, էդ աշկերտն ա՝ վեր ա ունում մկրատը, ընկնում էդ կտորի-
ջանին, մանդր-մանդր կոտորում, վեր ածում, յանի թե ձեռում ա:
Անց ա կենում մի սհաթ, ուստեն գալիս ա. ո՛ր չի տենում աշ-
կերտի արարմունքը, մաղերը գլխին բիզ-բիզ ա կաննում:

— Ա՛յ քու եդ քցողի ըսն՛նց, ընն՛նցը...:

Ասում ա ու փետը վեր ունում, վրա պրծնում, որ նրան մի լավ
սալջարդ անի թողա: Ընչանք նրա փետ վեր ունիլը, աշկերտը ծըկ-
վում ա, յա՛լա դպա դուզ տուն: Որ գալիս ա տուն, հերներմերը
բարկանում են տղի վրեն:

— Ա՛յ որդի,— ասում են,— բա՛ ի՛նչ անենք. ո՛րդե տալիս
ենք, բանդ չես ըլնում, թողում ես, փախնում: Զէ՛ որ մընք էլ մեղք
ենք. խի՞ ես մեր սիրտը մաշում, թողում:

— Բաս որ ըտենց ա, ա՛յ հեր,— ասում ա տղեն,— էգուց մի-
րոլ չամիչ ա՛ո, լցրա՛ արխալղիս ջուխտ ջերը, իրար հեննա էթանք.
որդե չամիչը հատնի, ընդե ինձ աշկերտ տո՛ւ:

— Լա՛վ,— ասում ա հերը,— ըտ էլ փորձենք, տենանք:

Էգսի օրը, առավոտը գշերով-գշերհանա հերը ճամփի պաշար-
ա վեր ունում, տղին աղաք անում, տանում բազար, մի քանի գըր-
վանքա չամիչ ա առնում, լցնում տղի ջուխտ ջերը, ընկնում ճամ-
փա: Էթում են, էթում են, մի սհաթ, էրկու սհաթ, իրեք սհաթ, մախ-
լասի՝ մի օր, իրիկունը հասնում են մի չոլ, յարանի տեղ: Ըտե չա-
միչը հատնում ա:

— Ա՛յ հեր,— ասում ա,— ես ըստե աշկերտ կըլնեմ:

— Ա՛յ որդի,— ասում ա,— ըստե ո՛ւմ կշտին ես աշկերտ ըլ-
նում: Ըստե ո՛նչ մարդ կա, ո՛նչ մաղաթ:

Հենց էդ խոսքի վրեն տենում են էն դհիցը մի մարդ ա գալի:

— Ա՛յ հեր,— ասում ա,— հրեն էն դհիցը մի մարդ ա գալի.
ինձ տո՛ւ նրան աշկերտ:

Էդ մարդն ա՝ գալիս ա, հասնում դրանց կուշտը:

— Բա՛րով,— ասում ա էդ մարդը:

— Բա՛րով, աստու հաղար բարին, խերին,— ասում ա հերը:

— Ի՛նչ մարդ եք, ի՛նչ եք շինում ըստերանք,— հարցնում ա
էդ մարդը:— Օձն իրա պորտովը, դուշն իրա թևովը ընչանք օրս ըս-
տերանք ոտ չի դրե, դուք ո՛նց էք սիրտ արե, էկե:

— Քու սն՛րն ա՛ բերե,— ասում ա հերը,— բերել եմ տղիս՝ քու

կուշտը աշկերտ տամ: Ի՞նչ փեշակի ես, ա՛ղպեր,— հարցնում ա:

— Մենք որ կանք,— ասում ա,— քառասուն Հարամի ենք: գշերները գալիս ենք զեղարենքը, թալանում, տուն կտրում, մախլասի՝ ի՛նչ ձեռներս ընկնում ա, թռցնում ենք, գալի ըստե: Հմի դու գիտաս,— ասում ա,— որ տղիդ տաս մեր կուշտը աշկերտ, ըստոնք պտի սարվացնենք. կտաս՝ դու գիտաս, չես տա՝ էլի դու գիտաս:

— Ա՛յ հեր,— ասում ա բեղովլաթ տղեն,— էս հենց իմ բանն ա, սրանից էլ լավ փեշակ չիլնի. աշխարքի հարստություն, խաղինա, մալ ու դովլաթ թոփ կանեմ:

— Դո՛ւ գիտաս, ա՛յ որդի,— ասում ա,— մեղքն ու վարձքը քու շլինքը:

Ասում ա, տղի ջուխտ թուշը պաշում, տղի կուտը բռնում, տալի էդ մարդին, նրա հեննա մնաս բարով անում, վե կենում, եդ դառնում դպա տուն:

էդ Հարամին ա, տղին աղաք ա անում, տանում: Գալիս են գալի, շատն ու քիչն աստոծ գիտա, հասնում են մի մենծ քարի կուշտ:

— էս քարը տե՛նում ես,— ասում ա Հարամին,— մեր տունը սրա տակին ա, որ կէթանք կմենենք նեքսե, մեր Հարամբաշին քոմմքի վիրեը նստած ա, կէթաս նրան գլուխ կտաս, հենա կդաս, քոմմքի ներքեը, դուան տակին կնստես:

— Հա՛վ,— ասում ա տղեն վախլությունիցը դողալուն,— ըտենց կանեմ:

Հարամին էդ քարը բանձրացնում ա. էդ քարի տակին մի ծակ ա բաց ըլնում, էդ ծակովը վեր են դալի ներքե, էլ եդ քարը ղնում ծակի բերնին: Էթում են էթում, հասնում են դրանց ամարաթը: Մննում են ամարաթը, տղեն տենում ա հրեն քառասուն Հարամին, յարադ, ասպարի միջի կորած, նստոտած են: Էթում ա Հարամբաշուն գլուխ ա տալի, դուան տակին նստում:

Անց ա կենում մի սհաթ, էրկու սհաթ, իրեք սհաթ, Հարամբաշին ձեն ա տալի.— Ո՛րդի ա մի ղոշաղ տղա, էթա համամումը հալվա անի, բերի, ուտեմ, հա՛:

էդ տղեն մնում ա արմացած, որ տենում ա՝ ընկորտանցից ոչ մինն էլ ա ձեն-ծպտոն չի հանում: Վեր ա կենում տեղիցը, կաննում:

— Աղա՛ս,— ասում ա,— ես կէթամ, կանեմ, կբերեմ:

— Սո՛ւ, — ասում աւ Հարամբաշին, — Լսքամ խալիսը ձեն շհանեցին, դու բիրադնիցը դռնա՛ղ էլար՝

Տղեն էլ եդ նստում ա իրա տեղը, տաղ անում։ Անց ա կենում մի սհաթ, Հարամբաշին թաղադան հարցնում ա. — Ո՛րդի ա մի դռնաղ տղա, էթա համամումը հալվա անի, բերի, ուտեմ, հա՛ :

Ընկերտինքը էլի ձեն շհանեցին։ Տղեն էս որ տեհավ, էլի տեղիցը վե կացավ։

— Աղա՛, — ասեց, — ես կէթամ, կէփեմ, կբերեմ։

— Ձենդ կտրա՛, — ասեց Հարամբաշին, — շա՛տ պտի դահլես տանես։

էլի խեղճ տղեն սուս կացավ, տեղը նստեց։

Անց կացավ մի վախտ, էլի Հարամբաշին ձեն տվեց. — Ա՛յ մի դռնաղ տղա, էթա համամումը հալվա անի, բերի, ուտեմ, հա՛ :

Ընկերտինքը էլի տաղ են անում։ Տղեն էս որ տենում ա, էլի չի համբերում, վեր ա կենում, կաննում։

— Աղա՛, — ասում ա, — դրանում ի՛նչ կա. թող ես էթամ, անեմ, բերեմ, է՛լի։

— Կա՛վ, — ասում ա Հարամբաշին ընկորտանցը, — տարե՛ք սրան համամը շա՛նց տվեք, թող էփի՛ տենանք, որ ըսենց դուռուզանում ա։

Հարամիքը վեր են ունում ինչ որ պետքն ա՛ եղ, ալիւր, շաքար, ցախ, տանում են համամը հեռվից շանց տալի, իրանք թողում գալի։

էդ տղեն ա՛ զադ-մադերը վեր ա ունում, մննում համամը. տենում ա՛ մարդ, մադաթ չկա, էն սհաթը բերում ա օջաղը սարքում ա, կրակ անում, թավեն դնում վրեն։

Հալվեն էփում ա պրծնում, թավի պոչը բռնում ա, հենց ուզում ա դուս գա, էն սհաթը հերդկիցը մի կնիկ, փետե գդալը ձեռին, ձեն ա տալի. — Ա՛յ տղա, ա՛յ տղա, — ասում ա, — ի՛նչ կըլնի մի գդալ հալվա տաս՝ ուտեմ։

— Բե՛, նա՛նի ջան, — ասում ա տղեն, — բե՛ տամ։

Տղեն գդալը ձեռիցն առնում ա, տալի հալվի մեջը, վեր ունում, տալի էն կնկանը։ Էդ կնիկը հալվեն ալուտտի ուտում ա, պրծնում, էլի ա ուզում։ Տղեն էլի ա տալի։ Ըսենց մին, էրկու, իրեք, էն կնիկը քանի ուզում ա՛ տղեն տալիս ա։

Վերջը որ շատ զահլեն տանում ա, թավեն վեր ա ունում, հենց ուզում ա դուա գա, կնիկը ձեն ա տալի.— Ա՛յ տղա, ա՛յ տղա, քեզ վարձք ա, ի՛նչ կըլնի կանենս, ոտս դնեմ ուսիդ, վե գամ, լեղանամ:

Տղեն էն սհաթը թավեն վեր ա դնում, կաննում, կնիկը ոտը դնում ա տղի ուսին, վե գալի ներքե: Հենց վեր ա գալի թե չէ, վրա ա հասնում տղին, որ վեր ունի, գննովը տա. տղեն էլ կնկա յախա-մախեն ա հավաքում, ըստե էրկսով կոխ են պրծնում: Կոխ են պրծնում, կոխ են պրծնում, տղեն կնկանը տալիս ա գննովը: Կնիկը ամոթու վեր ա կենում, փախնում, մաշկի թայն էլ թողում ա ընդե:

Տղեն մաշկը վեր ա ունում, ի՛նչ տենում՝ շուտես, չիմես, էդ մարգարտաշար մաշկին թամաշ անես, էնքա՛մ մի սիրունիկ զադ էր: Էդ մաշկը վեր ա ունում, բերում, տանում հալվի հեննա դնում Հարամբաշու աղաքը: Հարամբաշին էս որ չի տենում, մնում ա բերանը բաց. վեր ա կենում, տղի ճակատը պաշում:

— Աֆֆա՛րիմ,— ասում ա,— էսքամ տարի սրտիս ուզածն էս էր, ընկորտանցիցս ոչ մինն էլ ա սիրտ չէր անում, էթա, բերի. քոմթից ղոշաղը դու էլար, որ սիրտ արիր, գնացիր, սրտաուզելիքս բերիր:

Ասում ա ու տղին իրա կշտին նստացնում: Անց ա կենում մի քանի վախտ՝ մի օր, էրկու օր, իրեք օր, մախլասի՝ մի շաբաթ, օրեն մի օրը Հարամբաշին ասում ա.— Մեկն ու մեկդ էս մաշկի թայը վե կալեք, տարեք բազար ծախեք, հալբաթ մի քանի շալի կտան, հաց-մաց առե՛ք, ի՛նչ որ պետքն ա՝ առե՛ք, բերե՛ք:

Ո՛վ կտանի, ո՛վ չի տանի, Հարամբաշանցից ոչ մինն էլ ա սիրտ չի անում տանի: Վերջը էլի գալիս են, կանում մեր ղոշաղ տղի յախեն:

— Թե տանես,— ասում են,— էլի դու կտանես, կծախես, մարդ չէ:

— Շա՛տ լավ,— ասում ա տղեն,— որ ասում եք՝ կտանեմ:

Վեր ա ունում մաշկի թայը, էթում դպա բազար: Էթում ա, ո՛ւմ տենում ա, շանց ա տալի, շեն առնում, թե. «Մի թայ մաշկն առնենք, ի՛նչ անենք»: Վերջը որ շատ ման ա գալի, տենում ա, ըհը՛, հրես թագավորի նազիրը մոտացավ դրան:

— Ա՛յ տղա,— հարցրեց նազիրը,— էդ մաշկի թայը քեզ ո՞ր-դիան ա, որ ծախում ես:

— Քե՛ղ ինչ,— ասեց տղեն,— ծախում եմ, ուզում ես՝ ա՛ռ, չես ուզում՝ մի՛ առնի:

— Էս թագավորի կնկա մաշիկն ա,— ասեց նազիրը,— արի էթանք թագավորի կուշտը:

Ասում ա ու դրան քաշ տալի դպա թագավորի ամարաթը: Տա-
նում ա դուզ թագավորի կուշտը:

— Ա՛յ տղա,— ասում ա թագավորը,— էս իմ կնկա մաշիկն ա, ո՛րդիան ա ընկե քու ձեռը. դրուստն ա՛սա, թե չէ գլուխդ թոցնիլ կտամ:

— Թագա՛վորն ապրած կենա,— ասում ա տղեն,— էս մաշկի թայը ես ֆլա՛ն վախտը, ֆլա՛ն համամումն եմ գտե:

Նստում ա ըստե երկեն ու բարակ, մին-մին, տեղը-տեղին նաղը ա անում իրա գլխով անցկացածը, ոնց որ ես ձեզ նաղլ արի:

— Տղա՛,— ասում ա թագավորը,— բաս որ ըտենց ա, քեզ բաց չեմ թողա, ընչանք սրա թայն էլ չբերես:

— Թագա՛վորն ապրած կենա,— ասում ա տղեն,— որ ինձ բըռ-
նես, ո՛նց բերեմ, ֆլա՛ն տեղը քառասուն ընկեր ունեմ, մարդ տո՛ւ, էթամ նրանց բերեմ, թողամ կշտիդ գրավ, ես էթամ մաշկի թայը բերեմ. քառասուն օր էլ ինձ մհուլ տու. չբերեցի՝ մեր արինը քեզ հալալ ա, ինչ ուզում ես ա՛րա:

— Լա՛վ,— ասում ա թագավորը,— թո՛ղ ըտենց ըլնի:

Տղի հեննա ղոշուն ա դնում, էթում են էն քառասուն Հարա-
մուն բերում իրա կուշտը: Թագավորը հրամայում ա սրանց քցեն մի օթախ, դուռը վրները դալիմ շինեն, ընչանք տղի գալը:

Էդ տղեն ա՝ ճամփի թաղարեք ա տենում, վե կենում, ընկնում ճամփա: Էթում ա, էթում ա, էթում ա, մի օր, էրկու օր, մախլասի՝ իրեք օր, հասնում ա մի գեղի կուշտ: Տենում ա ըտե մի պառավ կնիկ ճիպտոր ձեռին կաննել ա մի գերեզմանի վրա, ճիպտտով տալիս ա ֆողին, ասում. «Յո՛ղ, եդ զնա՛», ֆողը եդ ա էթում, տա-
լիս ա մեռլին, ասում. «Մե՛ռել, սաղա՛ցիք», մեռելը սաղանում ա:
Էդ տղեն էս որ տենում ա, մնում ա արմացած:

«Ա՛րի,— ասում ա ինքն իրան,— մի ճիպտոր ձեռիցն առնեմ, տենամ հունարը ճիպտտումն ա, թե պառավումը»:

Ասում ա ու վրա հասնում պառավին: Սա՛ նրան, նա՛ սրան, սա՛ նրան, նա՛ սրան, վերջը տղեն զոռում ա, պառավի ձեռիցը ճի-
պտտն առնում ա ու պո՛ւկ:

էթում ա, էթում ա, շատն ու քիչն աստոծ գիտա, հասնում ա մի քաղաք: Տենում ա սաղ քաղաքը տխուր-տրտում, որ ասես, սաս ու սամուր չկա: Մի մարդ ընդիան տենում ա էդ դարիպ տղին, մտտանում ա դրան:

— Ղա՛րիպ աղպեր,— ասում ա էդ մարդը,— օձն իրա պորտովը, դուշն իրա թևովը ընչանք օրս սիրտ չի արե ըստերանք ոտ դնի, դու ո՞նց ես սիրտ արե, էկե. որ թագավորը իմացել ա, մենձ թիքեն անկաջդ կթողա:

— Խի՞, ի՞նչ ա պատահե,— հարցնում ա տղեն:

— Է՛լ ի՞նչ պտի պատահի,— ասում ա էն մարդը,— մեր խեղճ թագավորն էր՝ մի մինուճար տղա, էս ա մի տարի ա՝ մեռել ա. հիվանդ վախտը աշխարհումը ի՞նչքամ գլուխ հեքիմ կար՝ բերին, ի՞նչ դեղ, դարման ասես՝ արին, ճար, իլլաճ չէլավ, չլավացավ, հմի էլ մի պոլոլիկ տարի սաղ քաղաքը սուգ ա պահում թագավորի տղի հմար. անումը դարիպ մեր քաղաքը չի կարում ոտ դնի, թագավորը քոմմքի գլուխն էլ, սրտի հերսիցը, կտրիլ ա տալի:

— Ո՞րդի ա ձեր թագավորի տղի գերեզմանը,— ասում ա,— ես կառաջնեմ:

— Ա՛յ տղա, մի՛ անի, մի՛ ըլնի, ջահել-ջիվան ես, աչքդ մուրազի ա, գնա՛ արևիդ ձենն ածա. խի՞ ես զուր տեղը անդալ գլուխդ դալմադալի մեջ քցում:

— Չէ՛, որ չէ,— ասում ա տղեն,— քու ի՞նչ բանն ա, դու ինձ տար թագավորի կուշտը:

— Լա՛վ,— ասում ա,— որ ուզում ես՝ է՛թանք:

էդ մարդն ա՝ տղի կուտը բռնում ա, տանում դուզ թագավորի ամարաթը: Նրան դռանը կաննացնում ա, ինքը մննում նեքսե, թագավորին գլուխ տալի, ընդե կաննում:

— Հը՛, խի՞ ես էկե, ի՞նչ խնդիրք ունես,— հարցնում ա թագավորը հերստած:

— Թագա՛վորն ապրած կենա,— ասում ա,— մի դարիպ տղա ա էկե մեր երկիրը, ասում ա. «Ես թագավորի տղին մեռած տեղիցը կվեկացնեմ»:

— Ո՞րդի ա էդ տղեն,— հարցնում ա թագավորը:

— Հըբն՝ դռանը կաննած ա. թագավորն ապրած կենա, թե կհրամայես, էթա՛մ կանչեմ, գա:

— Թո՛ղ դա,— ասում ա,— տենանք ի՞նչ մարդ ա:

էս մարդն ա՛ էթում ա տղին կանչում, բերում թագավորի կուշ-
տը: Տղեն դալիս ա, թագավորին զուլս տալի, ընդե կաննում:

— Ի՞նչ մարդ ես,— հարցնում ա թագավորը,— ո՞րդիան ես
դալի:

— Թագա՛վորն ապրած կենա,— ասում ա տղեն,— ես ֆլա՛ն
մարդն եմ, ֆլա՛ն երկրիցն եմ դալի:

— Բա ո՞նց ես սիրտ արե, էկե իմ քաղաքը. չես գիտա, որ
սրտիս հերսիցը քոմմքի զլուխն էլ կտրիլ եմ տալի:

— Թագա՛վորն ապրած կենա,— ասում ա,— էկե՛լ եմ տղիդ
սաղացնեմ:

— Բերան չի, եկեղեցի ա,— ասում ա թագավորը,— էրնակ չի՛
սաղացնես. սաղացրի՛ր՝ քաշովդ մին ոսկի կտամ. չսաղացրի՛ր՝ իմաց
կաց զլուխդ կֆը՛ռռա: Ղա՛րուլ ես:

— Ղա՛րուլ եմ, թագա՛վորն ապրած կենա:

— Ղարո՞ւլ ես:

— Ղա՛րուլ եմ:

— Ղարո՞ւլ ես:

— Ղա՛րուլ եմ, թագա՛վորն ապրած կենա. չկարացի՛ արինս
քեզ հալալ ա:

— Բաս որ ըտենց ա,— ասում ա,— սրան տա՛րեք տղիս գե-
րեզմանը շա՛նց տվեք:

Նաղիր-վեզիրը սրան աղաք են անում, տանում թագավորի
տղի գերեզմանի վրեն կաննացնում, որ ամարաթի կշտին էր: Թա-
գավորն էլ էթում ա իրա փանջարի աղաքին կաննում, ասում ա.
«Տենամ ոնց ա տղիս մեռած տեղիցը վե կացնում»:

էդ տղեն ա՛ պառավի ճիպոտը փեշի տակիցը հանում ա, տա-
լիս ա գերեզմանի քարին. «Քար, դե՛ն գնա», ասում ա:

Ալքիալը բարը դեն ա էթում: Եննա ճիպոտովը ֆողին ա տա-
լի. «Յո՛ղ, դե՛ն թափի» ասում ա:

էն սհաթը ֆողը դես, դեն ա ցվրվում, մեռելը էրեւում ա:

Ճիպոտովը մեռլին ա տալի. «Մեռե՛լ, սաղա՛ցի» ասում ա:

Մըն էլ տեհան ի՛նչ՝ թագավորի տղեն փռտաց, մեռած տե-
ղիցը վե կացավ, դիք կաննեց: Թագավորը էս որ տեհավ, ուրա-
խությունիցը իրան փանջարիցը քցեց ներքև. վազեց փաթթվեց տղի
շինքովը:

— Տղա՛,— ձեն տվեց թագավորը,— լիզուդ ինչ պատում ա,

ասա՛ տամ. սաղ թագաւորութիւնս էլ ուզես, իմաց կաց կտամ, շեմ խնայի:

— Չէ՛, թագա՛ւորն ապրած կենա, — ասեց տղեն, — զադ շեմ ուզում, մենակ քո գյամշուն ա՛սա, որ ինձ ծովն անցկացնի էն էրեսը:

— Էդ ի՛նչ ա, որ ուզում ես, — ասեց թագաւորը դարմացած, — քաշովդ մին տ՛սկի ուզա, մա՛լ ուզա, դո՛ւ վաթ ուզա՛ տամ:

— Չէ՛, թագա՛ւորն ապրած կենա, — ասեց, — քու մալ ու դով-վաթը քեզ հալալ ըլնի, ինձ մենակ անցկացրա՛ ծովի էն ղրաղը-սրանից սավայի ուրիշ բան շեմ ուզում:

Թագաւորը տղին որ շատ զոռում ա, տենում ա ո՛նչ ոսկի ա ուզում, ո՛նչ մալ, ո՛նչ դովաթ, մախլասի՛ ըսկի զատ չի վեր ունում, կանչում ա իրա գյամշուն:

— Էս տղին, — ասում ա, — կզենս գյամին, կտանես սաղ-սա-լամաթ կանցկացնես ծովի էն ղրաղը, էլ եդ կթողաս, կգաս:

— Թագա՛ւորն ապրած կենա, — ասում ա գյամշին, — էս մի ամիս ա՛ գյամին չի բանում. հենց էթում ա, հասնում ծովի մեջ-տեղը, բիրդան ջուրը տակն ու վրա ա ըլնում, լափին տալի, գյա-մին քիչ ա մնում շուռ գա, շենք գիտա էս ի՛նչ բաս ա:

— Ի՛նչ ուզում ա ըլնի, — ասում ա տղեն, — որ իմանամ պտի ձկների փայ ըլնեմ, էլի պտի անցկենամ:

— Դո՛ւ գիտաս, — ասում ա գյամշին, — մեղքն ու վարձքը քո շլինքը, որ ասում ես՝ կտանեմ:

Էթում ա գյամին սարքում, տղին նստացնում, ընկնում ճամ-փա: Էթում են, էթում, շատն ու քիչն աստոծ գիտա, հասնում են հենց ծովի մեջտեղը՝ ջուրը էլի տակն ու վրա ա ըլնում, քիչ ա մնում գյամին շուռ տա: Գիդիջող տղեն՝ ալբիալը շորերը հանում ա, իրան քցում ծովը, սրկվում ջրի տակը: Զրի տակին էթում ա, էթում, հասնում ա՝ ծովի անտակը, ի՛նչ տենում՝ մի պառավ կնիկ նստել ա, մատին էլ մի մատանիք կա, որ մատանքի ակը անում ա դպա ջուրը, էն սհաթը ծովը տակն ու վրա ա ըլնում, ալեկոր-ծումն ընկնում: Զանըմսան տղեն՝ էս որ-տենում ա, վրա ա հաս-նում պառավին, հեղտիտորում, մատանիքը ձեռիցն առնում, էլ եդ դուս գալի ջրի էրեսը: Ալբիալը ծովը հանդարտում ա: Գյամշին մնացել էր շիվարած, թե էս տղի միջին ի՛նչ հունար կա, որ սրկվեց ջրի տակը, ծովը ալբիալը հանդարտեց: Էթում են, էթում, շատն ու

քիչն աստոծ գիտա՝ մի օր, էրկու օր, իրեք օր, մախլասի՝ մի շաբաթ, դուս են գալի ծովի ևն էրեսը։ Որ հասնում են ծովի դրադը, տղեն զյամշու հեննա մնաս բարով ա անում, մի ճամփա բռնում ա, էթում։

էթում ա, էթում ա, էթում ա, հասնում ա մի գյուլլի բաղ։ Բաղիցը վեր ա գալի ևն դիհը, տենում ա միջին մի ամա՛րաթ, մի ամա՛րաթ, մի ամա՛րաթ, որ շուտես, չխմես, չհաղնես, չմաշես, հենց էդ ամառաթին թամաշ անես՝ էնքա՛մ մի լավ շինած էր։ Դուռը բաց ա անում, մենում նեքսե, ի՛նչ տենում՝ մի սո՛ւփրա ա բաց արած, մի սո՛ւփրա ա բաց արած, որ ասսու ամեն բարիքը միջին կար։ Էդ տղեն էլ զաթի սոված, նխտից ընկած, վրա ա պրծնում, որ ուտի։ Հացին ձեռ ա տալի՝ ուզում ա կտրի, զնի բերանը, հացը դառնում ա մի բուռը ցորեն, շաղ անցնում գեննին. տապակած հավի վրեն ա ձեռը զնում՝ հավն ա սաղանում. խաշած ձկանն ա ձեռ տալի՝ ձուկն ա սաղանում, խըլպլտալեն ձեռիցը վեր ընկնում. մախլաս՝ գլխերդ ի՛նչ ցավացնեմ, ընչի ձեռ ա տալի՝ տեղիցը ժած ա գալի, դե՛ս, դե՛ս թափում, յա սաղանում, ձեռիցը դուս պրծնում, վեր ընկնում։

«Բա՛լի,—ասում ա ինքն իրան,—կա չկա, ըստե մի՛ բան կա»։

Տենում ա դռան կշտին հրենիկ մի բուխարի, վրեն էլ սիպտակ փարդեն կախ արած։

Ասում ա. «Մենեմ էս բուխարին, տափ կենամ, տենամ սրա վերջն ի՛նչ ա ըլնում»։

Կենում ա մի սհաթ, էրկու սհաթ, իրեք սհաթ, մըն էլ տենում ա՝ հրենիկ իրեք նաշխուն, սիրուն աղունիկ թռան, էկան, վեր էկան, իրանց խրխիքը հանեցին, դռան իրեք ջա՛հել, ջի՛վան, ջե՛յրան, հուրի-մալաք աղջկեք, ընդե կաննեցին։ Ըննա մոտացան սուփրին, որ հաց ուտեն, տեհան ամանիքը ըստե-ընդե գեննին թափոտած, շաղ անցած, կիրակրները խառնըշտոբած, վեր ածած, մախլասի՝ ոնչ մի բան իրա տեղը չի։

— Կա չկա,— ասեցին,— ըստե իսանաորդի ա մտե, մեր սուփրին իսանաորդու ձեռ ա դիպե։ Տենաս ո՛վ ա էլե, ո՛վ չի էլե, որ սիրտ ա արե, մտե մեր ամառաթը։

Շատ միտք արին, խելք խելքի տվին, ման էկան՝ չգտան։

— Ա՛խ,— ասեց մենծ քիրը,— քաշկա էն տղեն ըլնեք, որ համա միջին հալվա էփեց, հեննես կոխ պրծավ, ինձ ախտեց, մաշ-

կիս թայլը վե կալավ, գնաց: Ըստե ըլնե՛ր, ես պաշեի՝ քեզ տայի, դու պաշեի՝ նրան տայիր, նա էլ պաշե՛ր՝ ինձ տար:

— Ա՛խ,— ասեց միջնեկ քիրը,— էրե՛նեկ էն տղեն ըլնե՛ր, որ ես ճիպտտով մեռեալներ ի սաղացնում, էկավ գլխիս բամբաշեց, ճիպտը ձեռիցս առավ, գնաց: Ըստե ըլնե՛ր, ես պաշեի՝ քեզ տայի, դու պաշեի՝ նրան տայիր, նա էլ պաշե՛ր՝ ինձ տար:

— Ա՛խ,— ասեց պուճուր քիրը,— քաշկա էն տղեն ըլնե՛ր, որ սըկվեց ծովի անտակը, մատանիքը ձեռիցս խլեց, փախավ: Ըստե ըլնե՛ր, ես պաշեի՝ քեզ տայի, դու պաշեի՝ նրան տայիր, նա էլ պաշե՛ր՝ ինձ տար:

Էդ տղեն բովարու միջին ըստոնք որ քոմմա լսում ա, ալբիալը մատը կծում ա:

«Բա՛լի,— ասում ա ինքն իրան,— կա չկա էս էն աղջկեքն են, որ սար ու ձոր ընկած, քար ու քոլ ընկած սրանց հավարին ման եմ գալի»:

Ասում ա ու փարդեն ետ ա տանում, բովարու միջիցը դուս գալի, արշա ընկնում, ընդե կաննում: Էն իրեք քիրն էլ դրան որ տենում են, ուրախանում, աշխարով մին են ըլնում. վրա են պըրծնում ամեն մինը մի դճիցը տղին պաշում, պաշպշորում, պաշելուց չեն կշտանում: Նո՛ր նստում են թազադան հացի. ուտում են, խմում, քեֆ անում, ասում, խոսում, ջան ասում, ջան լսում:

— Հը՛,— ասում են աղջկեքը,— օձն իրա պորտովը, դուռն իրա թևովը, ընշանք օրս սիրտ չի արե ըստերանք ոտ դնի, դու ո՛նց սիրտ արիր էկար:

— Զեր սերն ա բերե,— ասում ա տղեն:

— Սերում կենաս,— ասում են աղջկեքը:— Արի դուռստն ասա, դու մի փորացավ կունենաս, որ ըսենց չոլե-չոլ ես ընկե:

— Հա՛,— ասում ա տղեն,— ձեզանից պահեմ, ասսանից ի՛նչ պահեմ. հալ նաղլ՝ ըսե՛նց, ըսե՛նց, ըսե՛նց բան:— Նստում ա մին-մին իրա գլխով անցկացածը նաղլ անում, ոնց որ ես ձեզ նաղլ արի:— Էգուց էլ,— ասում ա,— վաղեն թամմում ա, մաշկի թայլ հասցրի՛ հասցրի, չհասցրի՛ ընկորտանցս գլխե՛րը պտի ֆը՛ռուա:

— Արխեին կա՛ց,— ասում են քվերտինքը,— հլա վաղա շաւռունես. մենք իրա վախտին քեզ ընենց կտանենք, կհասցենենք է՛: Թազավորի երկիրը, որ դու էլ չես իմանա:

— Դուք գիտաք,— ասում ա տղեն,— ինչ ուզում եք արեք.

ձեր արած լավությունը հուր հավիտենական մտիցս չեմ քցի, շունքի դուք չըլնեիք, ես էլ ի կորած, իմ քառասուն ընկերտինքն էլ, որ թագավորի կշտին թողել եմ գրավ, վն կացե, էկե:

— Դարտ մի՛ անի,— ասում են,— էն մաշկիցը ինչքամ ուզում ես՝ էս գշեր կգործենք, հաղիր կանենք, էգուց վն կունես, կտանես: Հմի դու էն ա՛սա, որ էթաս, ե՛ր կգաս: Սրանից դենը դու գիտաս, որ մենք քունն ենք, դու մերը:

— Իրեք օր ինձ մհո՛ւլ տվեք,— ասում ա տղին, էկա՛ հո էկա, չէկա՛ իմաց կացե՛ք գլուխս փորձանք ա էկե:

— Լա՛վ,— ասում են աղջկեքը,— իրեք օր քեզ մհոու:

էդ գշեր իրեք քիրը նստում են, հայդե հա՛յ, էն մաշկիցը գործում են. մի էրկու, իրեք հարիր ջովստ գործում են, հաղիր անում: Առավոտը գշերով-գշերհանա վեր են կենում, ճամփի թագարեք տենում, ոսկե մաշկները լցնում են մի խուրջնի մեջ, բերանը դալիմ կապում, եննա էդ աղջկեքը իրանց խրխիքը հագնում են՝ դառնում իրեք սիրուն, նաշխուն աղունիկ, էդ տղին սրով նստացնում իրանց թևերի վրեն ու թռնում: Էդ իրեք աղունիկը թռնում են, թռնում են, թռնում են. ընչանք իրիկունը հասնում են էն թագավորի երկիրը. գալիս են դուզ թագավորի ամարաթի կշտին վն գալի: Տղեն խուրջինը վեր ա ունում, քցում շալակը, էթում մննում. դուզ թագավորի ամարաթը, Հենց ընդե ա հասնում, որ ջանլաթները հագրվել են, պտի նրա ընկորտանց գլխները թռցնեն: Տղեն խուրջինը ուսին գալիս ա թագավորին գլուխ տալի, խուրջինը դնում թագավորի աղաքը, ինքը ընդե կաննում: Թագավորը մնում ա զարմացած տղին մտիկ անելոն, թե ալուստի էս ո՛րդիան դուս էկավ, ընդե կաննեց:

— Թագա՛վորն ապրած կենա,— ասում ա տղեն,— մի մաշկի տեղակ հրեա խուրջինը լիքը մաշիկ եմ բերե:

Ասում ա, խուրջնի բերանը բաց անում, մին-մին մաշկները հանում, թագավորին շանց տալի, նրա աղաքին կիտում: Թագավորը մնում ա բերանը բաց տղի էրեսին մտիկ անելոն: Ալբիալը հրամայում ա՝ նրա ընկորտանցը բաց թողան, նրանց լավ-լավ փեշքաշներ տան, ճամփու դնեն:

Քառասուն Հարամին հո ուրախություններիցը չին իմանում՝ ի՛նչ անեն, ո՛նց էդ տղի լավությունի տակիցը դուս գան:

Տղեն ըստե ընկորտանց հեննա մնաս բարով ա անում, ասում ա.— Ես մուրազ ունեմ, պտի էթամ:

Դու ա գալի շուրջ, էն աղունկներին ման գալի, գտնում:

— Հմի ո՞ւր ես էթում,— հարցնում են աղունկները:

— Հորնըմորս կուշտը,— ասում ա տղեն,— ընդիան էլ նրանց վեր ունենք, է՛թանք ձեր երկիրը:

— Լա՛վ,— ասում են աղունկները,— է՛թանք:

Սրան դնում են սրով էլ եդ իրանց թեկերի վրեն, թռնում: Թռնում են, թռնում, հասնում են տղի երկիրը, տանում են նրանց տան կշտին վե բերում: Տղեն էթում ա իրենց տունը: Հերըմերը որ իրանց տղին տենում են, ուրախանում, աշխարով մին են ըլնում:

— Ա՛յ որդի,— ասում են,— էս ո՞ւր իր էսքամ վախտ, էլ իդ ու թողդ չէրեաց. մի խաբար էլ ա չես ղրկում, որ իմանանք սաղ-սալամաթ ես, մընք էլ միամտվենք:

Նո՛ր տղեն ըստե նստում ա մին-մին իրա զլսով անցկացածը նաղլ անում հորնըմորը, ոնց որ ես ձեզ նաղլ արի: Էդ գշեր իրանց զադ-մադերը, ունեցած-չունեցածը քոմմա հավաքում են, հարեան-ներին, բարեկամներին բաշխում, սրա՛ն, նրա՛ն տալի, իրանք զափ-դարտակ վե կենում, տանիցը դուս գալի: Նո՛ր ամեն մինը մի աղունկի վրեն նստում են, ընկնում ճամփա դպա աղունկների ամարաթը:

Էթում են, էթում են, էթում են, շատն ու քիչն աստոծ դիտա, հասնում են էն գյուլլի բաղը: Աղունկները դրանց ըտե վեր են բերում, ամարաթի դռները բաց են անում, մննում նեքսե: Աղունկները իրանց խրխիքը հանում են, դառնում ամեն մինը մի մի հուրի-մալաք աղջիկ, որ չուտես, չխմես, հենց սրանց գյուլ-ջամալին թամաշ անես՝ էնքա՛մ մի սիրունիկ զադեր ին:

Նո՛ր հարսանքի թադարեք են տենում: Էդ տղեն էդ իրեք աղջկա հեննա պսակվում ա, օխտն օր, օխտը գշեր հարսանիք են անում: Ինչ քե՛ֆ, ինչ ուրախությո՛ւն, ինչ դափ ու զուռնա՛, որ էլ հալ ու հեսար չկար:

Նրանք հասան իրա՛նց մուրաղին, դուք էլ հասնեք ձե՛ր մուրաղին:

